

Андрій Бокотей

Одуд – метелик наших узялісь

На весні та влітку неподалік лісових масивів, садів чи окраїн населених пунктів часто можна почути монотонне „унуп-унуп-унуп”. Це шлюбний крик самця одного з найяскравіших птахів нашої фауни – одуда. Саме через голос він отримав свою назву і не тільки в нашій мові: у російській – „удод”, польській „dudek”, англійській „hoopoe”, французькій „hurpe”. В репертуарі одуда є й інші звуки, що нагадують шипіння, хрип, щебет чи нявкання.

Розміром одуд з дрозда. Оперення його дуже контрастне: голова, шия, верхня частина спини і волю рудувато-вохристі, крила і хвіст з чорно-білими смугами. На голові має великий чуб, пера якого руді з чорними кінцями. У стані спокою чуб складений, при збудженні, здивуванні чи переляку птах його розгортає. Дзьоб довгий тонкий, злегка загнутий донизу. Крила короткі та широкі, заокруглені на кінцях. Політ нагадує великого метелика – повільний, пірнаючий, хвилеподібний. Незважаючи на те, що такий політ виглядає дещо незграбним, птахам з його допомогою чудово вдається уникати кігтів яструба чи сокола.

Самців і самок за виглядом відрізнити неможливо. Молоді птахи забарвлені тьмяніше і мають короткий чуб.

Одуда найчастіше можна побачити на польових дорогах, де він повільно походить обстежуючи нірки та інші сховки комах, якими харчується. До раціону входять жуки, павуки, черв'яки, мухи, метелики, а

іноді й дрібні ящірки. За допомогою довгого дзьоба птах витягує їх з нірок. Іноді для того, щоб впливати здобич, застосовує мисливські хитрощі. Злегка смикаючи за павутину виманює з нірок павуків, котрі думають, що в їх тенета потрапила чергова жертва. Жуків з твердим хітиновим панциром одуд розбиває з силою вдаривши ними об землю, так, що тверді надкрилла відламуються і він з'їдає лише м'яке тільце.

Досить часто птах „жонглює” здобиччю, підкидаючи в повітря і ловлячи знов. Річ в тім, що дзьоб у птаха довгий, а язик короткий. От і доводиться скеровувати здобич до рота за допомогою акробатичних трюків.

Одуд птах перелітний. Навесні більшість з них прилітає в кінці квітня, хоча деякі – тільки-но сходить сніг. Гніздиться переважно окремими парами, іноді трапляються групові поселення. Гнізда мостить найчастіше в дуплах видовбаних дятлами або природних, а також гніздиться в купах каміння,

ЧУДЕСА ПРИРОДИ

чи отворах покинутих будівель. Вистеляє гніздову камеру сіном, шерстю тварин та пір'ям. У кладці 3-12 (частіше 5-8) яєць. Самка насиджує їх 16-18 днів, а самець весь цей час її годує. Пташенята вилуплюються сліпими, вкритими рідким рудуватим пухом. Через кілька днів вони прозрівають і вкриваються густим світло-рожевим пухом. Молоді птахи покидають гніздо у 20-27 денному віці, але ще довго тримаються на гніздовій території, де їх підгодовують батьки.

У гніздовий період одуд має одну специфічну особливість – він дуже неприємно пахне. В цей час у самки і пташенят, куприкова залоза, що знаходиться над хвостом, продукує спеціальну чорно-коричневу маслянисту рідину з дуже неприємним запахом. Налякані птахи випускають на ворога струмінь екскрементів, змішаних з їдкою речовиною. Треба сказати, що відмивається вона погано, і неприємний запах тримається довго. Проте це дуже дієвий спосіб захиститися від нападників, чи то хижих ссавців, чи людини. Натомість поза гніздом одуд насамперед буде старатися втекти від нападника, і лише в крайньому випадку розпластається на землі, розкинувши крила і задираючи вгору дзьоб, намагаючись налякати ворога. Якщо це не подіє, все ж завчасу полетить.

З наших країв одуди починають відкочовувати на південь в серпні, а до кінця вересня відліт завершується. Зимують в Африці.

Одуд птах дуже цікавий для спостережень і корисний, бо знищує велику кількість шкідливих комах. Проте за останні роки його чисельність в наших краях стрімко знижується і все рідше можна почути його характерний голос. Причинами цього насамперед є застосування отрутохімікатів у сільському господарстві, що негативно впливає на кормову базу виду, а також інтенсивні вирубування старих лісів з дуплистими деревами, які ведуться останнім часом.

Саме для того, щоб привернути увагу до цього оригінального і корисного виду, він був обраний птахом 2012 року.

